

(COVID-19)

İŞLETMELER İÇİN KILAVUZ

COVID-19 HAKKINDA GENEL BİLGİLER

COVID-19 NEDİR?

Koronavirüsler (CoV), çeşitli hastalıklara neden olan büyük bir virüs ailesidir. Bu virüs ailesi, MERS (Orta Doğu Solunum Sendromu) ve SARS (Şiddetli Akut Solunum Sendromu) gibi ciddi hastalıkların da sebebidir.

Aynı aileye ait yeni koronavirüs, bilimsel olarak SARS'a neden olan tipe benzemesi nedeni ile SARS CoV-2 olarak adlandırılırken sebep olduğu hastalık da COVID-19 olarak isimlendirilirdi. Virüs ilk olarak 2019 Aralık ayında Çin'in Vuhan kentinde çıktı. Eyalette yaşayan pek çok kişide birbiri ardına ateş, öksürük, nefes darlığı gibi şikayetler belirdi. Çok yüksek derecede bulaşıcı olan bu virüs hızla yayıldı ve peşinden ölümler başladı. Yapılan incelemenin ardından 13 Ocak 2020 günü yeni tip koronavirüs (COVID-19) resmi olarak tanımlandı. Dünya Sağlık Örgütü, 11 Mart 2020'de yeni tip koronavirüs (SARS CoV-2)'ün sebep olduğu ve ilk defa görülen COVID-19 hastalığını insanlar arasında hızla yayılması ve kıtalar arası bulaş nedeni ile "pandemi" olarak ilan etti. Bu kılavuzdaki bilgiler Dünya Sağlık Örgütü ve KKTC Sağlık Bakanlığı referansları kullanılarak hazırlanmıştır.

BELİRTİLERİ NELERDİR?

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre en yaygın belirtiler;

- Ateş
- Kuru öksürük
- Nefes darlığı
- Yorgunluk

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre daha az yaygın belirtiler;

- Ağrı ve sızı
- Burun tıkanıklığı
- Burun akıntısı
- Boğaz ağrısı
- İshal

RİSKLER NELERDİR?

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre çoğu insan (yaklaşık %80) herhangi bir tedaviye ihtiyaç duymadan bu hastalığı atlatabiliyor. Fakat her 6 kişiden 1'i solunum sıkıntısı çekip tıbbi yardıma ihtiyaç duyuyor.

Eldeki verilere göre ileri yaşta kişiler, hipertansiyon, kalp hastalığı, diyabet, kronik akciğer hastalığı, kanser gibi eşlik eden hastalığı olanlar hastalığı daha ağır geçirmektedirler ve hastalığın risk grubunu oluştururlar.

COVID-19'LE MÜCADELE PRENSİPLERİ

ÖN ŞARTLAR

Aşağıda belirtilen PAİD prensipleri uygulamaya girmeden önce salgının kontrol altında tutulabilmesi için bazı ön şartlar vardır.

- PANDEMİ HASTANELERİ:** işletmelerin kontrollü ve prensiplere dayalı açılması ancak güçlü bir sağlık sistemi ile mümkündür. Açılma ile COVID-19 yayılma hızı artacaktır. Bunu destekleyebilecek yeterli sayıda yoğun bakım kapasitesi, solunum destek üniteleri ve yatak kapasitesi olan bir pandemi hastanesi ve bir de daha hafif vakalar için yeterli büyüklükte bir pandemi merkezi gerekmektedir.
- TEMASLI TAKİP SİSTEMİ:** teknoloji kullanarak şahısların yakın temasta bulunduğu diğer şahısların tespiti için GSM, geo-location ve bluetooth teknolojileri ile hızlı tespit sağlanmalıdır. Bu teknoloji ayrıca pozitif temaslı kişilerin karantina süreçlerini takipte de kullanılmalıdır.
- KISA ÇALIŞMA UYGULAMASI:** işletmelerin devamlılığı için çalışanlarını vardiya ile çalıştırmaları ve olası bir pozitif vaka sonucunda sadece temaslı vardiyanın karantinaya alınması sağlanmalıdır. Bu sayede işletmeler gerekli temizlik ve dezenfeksiyon sonrasında diğer vardiya ile hizmet vermeye devam edebilecektir. Bunun yapılabilmesi için Türkiye örneğinde olduğu gibi personelin geçici bir yasa ile 3 aylık yarı zamanlı çalıştırılmasına imkan sağlanmalıdır.
- DENETLEME KURULU:** işletmelerin ilgili prensipler ve kurallara uyup uymadığını denetleyecek bir kurul oluşturulmalı ve yetkilendirilmelidir.

PAİD

(Planlama - Adapte olma - İzleme - Değerlendirme)

İnsandan insana veya insandan yüzeye/yüzeyden insana temasın en yoğun olduğu ortamlar işletmelerdir. Salgın yayılma hızı insanların bu temasları ve alınan tedbirlerle orantılıdır. Dolayısı ile insanların temasının yoğun olduğu işletmeler COVID-19 ile mücadelede önemli rol oynamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün de önerdiği gibi kapalı olan işletmelerin kontrollü olarak açılması belli prensiplere dayanmalıdır.

PLANLAMA

Bir planın olması açılma sonrası işyerinde oluşabilecek aksamaları asgariye indirerek direnci artıracaktır. Planlama aşaması işletmeler AÇILMADAN önce tamamlanmalıdır. Planlama aşamaları aşağıdaki gibi önerilmektedir.

- **Salgın ile mücadele ekibi oluşturma**
 - İşletmenin hizmetlerine devam edebilmesi için hangi birimleri kritik öneme sahiptir?
 - Çalışanlar arasında hassas gruptan biri var mıdır?
 - İşletme birimleri arasında, COVID-19 kaynaklı aksamaları ele alabilecek ve ilgili azaltıcı faaliyetlerin tasarlanması ile uygulanmasında öncülük yapacak en doğru kişi kimdir?
 - En önemli ürün ve hizmetleriniz nelerdir?
 - Önemli takım üyelerini, bulaşma riskini azaltmak amacıyla fiziksel olarak ayrı tutabilir miyim?
 - Görev gücü içinde kimin kime karşı sorumlu olduğu net mi?
 - Pozitif vaka çıkması durumunda izlenecek olan süreç nedir?

- **Personel sağlık geçmişlerini hazırlama**
 - Tüm personelin sağlık özgeçmişlerini bir form ile talep edin ve bunları dosyalayın.
 - Tüm personeli COVID-19 belirtilerinden herhangi birini yaşamaları durumunda işyerine gelmemeleri ve derhal 1102 numaralı telefonu aramaları hakkında bilgilendirin.
 - Hassas grupta olan personeli mümkünse evden çalışmaya zendirin. Mümkün olmayan durumda hassas gruptaki personelin işe geri dönmesi önerilmemektedir.
- **İşletme faaliyetlerinin önemini değerlendirin**
 - COVID-19 kaynaklı aksamalar iş faaliyetlerinin önceliklendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Güçlü olduğunuz alanlara faaliyetlerinizi önceliklendirerek enerjinizi COVID-19'a karşı atılacak adımlara verin.
 - Hassas grupta olmayan fakat yaptığı işi evinden yapabilecek olanları belirleyin.
 - Adapte olma aşamasındaki maddeler gözden geçirilerek gerekli hazırlıkları yapın.
 - Online satış imkanlarını değerlendirin.
- **İş srekliiliğiyle ilgili senaryo analizi yapın**
 - İş srekliiliğiyle ilgili senaryo analizi, olası COVID-19 etkilerine hkmetin politika olarak vermesi beklenen tepkileri ve işletmenizin verme olasılığı olan tepkileri ele alır. Aılıma gitmeden önce bu çalışmayı tamamlayın.
- **İ iletişim stratejisi oluşturma**
 - İ iletişim stratejisi oluştururken basit ana mesajları belirlemeniz ve sürekli olarak güncel bilgiler aktarabilmek ve çalışanlardan geri bildirim alabilmek amacıyla güvenilir bir süreç oluşturmanız gereklidir. Duruma göre e-posta, whatsapp, viber, zoom, skype ve benzeri araçları kullanma özendirilmelidir.
- **Dış iletişim stratejisi oluşturma**
 - Tedarikçiler, müşteriler, medya, yatırımcılar, kurum ve kuruluşlar vs. de dahil olmak üzere dış paydaşlarla iletişim için bir iletişim planı hazırlamak gereklidir.

ADAPTE OLMA

Yukarıda belirtilen planlama doğrultusunda işletmelerin devamlılığını sağlamak için açılma ile birlikte yeni şartlara **ADAPTE OLMA** gerekmektedir. Adapte olma aşamaları aşağıdaki gibi önerilmektedir.

- **Çalışanları ve müşterileri koruma**
 - Çalışma ortamını en temizden en kirliye olacak şekilde günde 3 kez temizleyin ve dezenfekte edin. Temas edilen yüzeylerin tümünü temizleyip dezenfekte ettiğinizden emin olunuz. Kullanılacak malzeme ve uygulanacak malzeme ile ilgili yardıma ihtiyacınız olursa Dünya Sağlık Örgütü temizlik ve dezenfeksiyon önerilerine bakınız.
 - İlk iş olarak işletmelerinizin tüm alanlarını havalandırın ve iklimlendirme filtrelerini düzenli olarak temizleyin.
 - İşyeriniz ve iş sahanız müsaitse randevu sistemi ile çalışarak müşteri yoğunluğunu önletin.
 - Girişlere, ödeme noktalarına ve ofisin çeşitli yerlerine el dezenfektanları ve tek kullanımlık maskeler yerleştirin. Ödeme noktalarında 2 metre aralıklarla duruş noktaları belirleyin ve buna uyulmasını sağlayın. Ödeme noktalarında eğer mümkünse müşteri ile personeli ayıracak şeffaf seperatörler kullanın. Mümkün olduğunca kredi kartı kullanımını tercih edin ve POS cihazlarını sık sık dezenfekte edin.
 - Girişte personel ve müşterilere sıcaklık ölçümü yapınız. Ateşi veya diğer belirtileri olan çalışan veya müşterilerinizin derhal 1102 numaralı telefonu aramalarını sağlayın. Sağlık kuruluşlarına yönlendirmeyin!
 - Hassas grupta olduğunu tespit ettiğiniz veya belirti gösterdiğini düşündüğünüz müşterileri mümkün olduğunca işletmenize kabul etmeyin.
 - İş yerinde el yıkama prosedürleri, KKD ve bulaşma olasılığını kısıtlayacak diğer yöntemlere vurgu yapın.
 - İşyerinde kullanılan ekipman, kırtasiye ve vs. mümkün olduğunca tek personel tarafından kullanılması ve düzenli dezenfekte edilmesini sağlayın.
 - Personelin ve müşterilerin geliş, gidiş ve mola saatlerini ayarlayarak ofis insan kapasitesini asgaride tutun. Bu noktada ön şartlarda belirtildiği gibi mümkün olduğunca birbirinden temassız ve bağımsız çalışan 2 vardiya planlaması yapınız.

- Personel ve müşteriler arasındaki mesafeyi artırmak amacıyla çalışma ortamlarını yeniden düzenleyin ve çalışma saatlerini ayarlayın. Tercihen 10 metrekarede 4 kişiden fazla insan olmamasına özen gösterin. Mümkünse yüz yüze değil sırtı dönük çalışmayı özendirin.
- Yüz yüze görüşmeler yerine video veya telefon görüşmeleri ayarlayın.
- Sosyal mesafeyi korumak için 2 metre kuralı ve el ile ağız, burun ve göze temas etmemekle ilgili görseller kullanın.
- Tedarikçilerden veya kuryelerden ürün, hizmet veya zarf vs. teslim alışlarında mümkün olduğunca aynı gün içerisinde izole çalışan tek kişinin teslim almasını sağlayın.
- Mağaza çıkışlarına ve gerekli diğer noktalara KKD'nin atılabileceği ve imha edilebileceği imkanlar sağlayın.
- **Evden çalışma prosedürü oluşturun**
 - Gerekli teknolojiyi sağlayın.
 - Güvenli bağlantı kullanın.
 - Kritik öneme haiz verileri bulutta saklayın.
 - Çalışanlarınıza güvenin.
- **Sermaye ve nakit akışı sağlayın**
 - Talepte yaşanabilecek ani değişiklikler işletme sermayesini etkileyeceğinden kontrollerinizi sıklaştırın.
 - Mali müşaviriniz ile sıkı temasta olup salgın süresince nakit akış yönetim planı hazırlayın.
 - Nakit akışını desteklemek amacıyla kredi seçeneklerini irdeleyin.
- **Arz zincirindeki riskleri tespit edin**
 - COVID-19 küresel arz zincirinde büyük aksamalara neden olduğundan mevcut arz zincirindeki sorunları veya olabilecek olan sorunları belirleyerek tedarikçi ağını genişletmeyi değerlendirin.
- **Bazı birimlerinizi kapatmayı değerlendirin.**

İZLEME

İşletmelerin devamlılığı için mevcut süreçlerin ve yerel otorite önerilerinin **İZLENMESİ** gerekmektedir.

- İşletme içerisindeki süreçlerin doğru şekilde uygulanıp uygulanmadığını denetleyin.
- Durumun ciddiyetinde değişiklik olup olmadığını anlamak amacıyla durumu izleyin.
 - Sadece güvenilir kaynaklardan bilgi edinin.
- Yerelde mevcut olan kısıtlamaları günlük olarak takip edin.
- Hükümetin yaptığı destek programlarını takip edin.

DEĞERLENDİRME

Salgının değişik aşamalarında hazırlanan bu planın uygunluğunun **DEĞERLENDİRİLMESİ** gerekmektedir.